

Základní škola Václava Havla, Poděbrady, Na Valech 45, okres Nymburk

Strategie předcházení šikaně

Projednáno 26. a 29.8. 2022 na ped. radě.

1.9. 2022, ředitel školy Mgr. Vlastimil Špinka

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Vlastimil Špinka', followed by a long horizontal line and a period.

Školní program proti šikanování

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli, a to zejména:

- podpora solidarity a tolerance,
- podpora vědomí sounáležitosti,
- vytváření podmínek pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy,
- rozvoj spolupráce mezi dětmi a jejich vzájemného respektu,
- rozvíjení jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

Školní program proti šikanování vychází z Metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-28 a Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č. j.: 21149/2016.

Co je a není šikana?

Ani odborníci se zcela neshodnou na přesné definici pojmu šikana. Jde o pojem z oblasti mezilidských vztahů, nikoli práva. Jako šikana se označuje každé chování, které splňuje tyto znaky:

- je cílené vůči jedinci nebo skupině žáků (oběti),
- jeho záměrem je oběti ohrozit, ponížit či zastrašit,
- je obvykle opakované, často dlouhodobé,
- existuje jedinec, či skupina, jimž přináší prospěch nebo uspokojení (agresori)
- oběť se mu neumí bránit a dlouhodobě trpí.

Šikana a škádlení

Vnitřní rozdíl mezi šikanou a škádlením je veliký. Jestliže svého kamaráda škádlím, tak očekávám, že to bude legrace nejen pro mě, ale i pro něj. Ale když vidím, že to jako legraci nebere, že je zraněný, pak pocítím lítost a omluvím se mu. U šikany je to obráceně. Agresor chce druhému ublížit, chce ho ranit a má z toho radost. Nejenom, že se mu neomluví, ale své chování opakuje a většinou své násilí stupňuje. Rozhodnout, zda se jedná o šikanu a nejde jen o škádlení, je velmi důležité pro první orientaci a především nápravu.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Škola má povinnost předcházet

všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu.

Mezi základní formy šikany patří:

- fyzická agrese, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti),
- verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií),
- smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.). Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu.

Stádia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod.

Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává

neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

(Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj)

1 ZMAPOVÁNÍ SITUACE

- Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany.
- Na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany se podílí celá škola.
- Vedení školy pověřilo jednu osobu z řad pedagogických pracovníků specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany, která se v tématu pravidelně vzdělává (metodik prevence pro 2. stupeň).
- Škola má nastavena konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu.
- Škola má nastaveny důsledky za porušení pravidel u žáků (stanovení ve školním řádě).
- Ve třídách jsou nastavena třídní pravidla, která nenahrazují ani nezdujují školní řád. Ideální je, pokud se na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci.
- Škola usiluje o včasné odhalení šikany a za tímto účelem má nastavený funkční systém vzájemné komunikace mezi pedagogy o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech tak, aby byl pedagog vždy včas informován o tom, jaká atmosféra je v jeho třídě.
- Škola zajistí informovanost všech svých členů o tom, co je a co není šikanování, jak se zachovat ve chvíli, kdy je žák nebo pedagog ohrožován agresory, a kam se může obrátit o pomoc. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy.

- Škola kontinuálně realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování (včetně šikany), kterou má popsáno v Minimálním preventivním programu. Účelem je riziku účinně a konkrétně předcházet. Současně má škola popsány postupy řešení krizových situací pro případ, že situace šikany nastala (krizový plán). Na základě svých zkušeností škola tyto plány pravidelně vyhodnocuje a upravuje.
- Škola zajišťuje podporu a rozvoj pedagogů v podobě dalšího vzdělávání; uvádějících učitelů pro začínající pedagogy.
- Škola zajišťuje pravidelnou realizaci třídnických hodin, které by měly žákům poskytnout bezpečný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou mluvit o své spokojenosti ve škole, pocitu bezpečí, vztazích ve škole a ve třídě, učit se efektivně řešit konfliktní situace atd.
- Škola má zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy ve svém regionu a navazuje s ní spolupráci (např. pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče a neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum, zdravotnická zařízení, Policie ČR případně další odborníci).

2 MOTIVOVÁNÍ PEDAGOGŮ PRO ZMĚNU

Klíčovým momentem je, aby pedagogičtí pracovníci výskyt šikany nejen neodmítali, ale aby ho ani nevnímali jako své osobní selhání. Další fází motivace je důvěra ve Školní program proti šikanování – má smysl ho realizovat, protože povede k prevenci, řešení a odstranění nebo alespoň omezení šikany.

3 SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A SUPERVIZE VŠECH PEDAGOGŮ

Na naší škole je zaveden školní projekt interního dalšího vzdělávání pedagogů MePo, který byl inspirován dnem, kdy jsme ho poprvé vyzkoušeli – pondělí, a proto metodický pondělek. Neopakuje se pravidelně, ale bývá zařazován v průběhu školního roku dle aktuální potřeby, nicméně sleduje hlavní myšlenku a tou je cílevědomé rozvíjení profesních dovedností učitele, profesní růst na naší škole a zdokonalovat se ve spolupráci v týmu. Vždy pracujeme ve skupině po čtyřech.

Náměty:

Posílit úroveň vyučovacího procesu, inovace metod, jejich představení i osvojení. Vyučující představí vyučovací hodinu, seznámí ostatní ve skupině s přípravou na hodinu, zařazenými metodami apod. Následně hodinu zhodnotí a společně provedou rozbor – zde se rozvíjí a upevňuje práce v týmu, učitel se profesně rozvíjí na základě konzultací a spolupráce s kolegy. V následujících týdnech se postupně prostrídá celá skupina.

V rámci primární prevence má každý učitel možnost zúčastnit se semináře či školení dle vlastního výběru.

Pro nové kolegy či kolegyně je vždy zvolen uvádějící učitel, který je nápomocný jak v oblasti vzdělávání, tak i v organizačních oblastech.

4 UŽŠÍ REALIZAČNÍ TÝM

Na škole je zřízeno Školní poradenské pracoviště. V týmu pracují jako školní psycholog Mgr. Pavla Kaňkovská, výchovná poradkyně Mgr. Jolana Břízová, metodik prevence pro 1. stupeň Mgr. Jan Froněk, metodička prevence pro 2. stupeň Mgr. Andrea Vávrová a školní speciální pedagog, koordinátor inkluze Mgr. Magdalena Veverková. Všichni členové tohoto týmu úzce spolupracují s vedením školy, třídními učiteli i ostatními pedagogickými pracovníky. Se svými dotazy a problémy mohou pracoviště kontaktovat žáci i jejich rodiče osobně (konzultační hodiny uvedeny na webových stránkách a na nástěnce u ředitelny) nebo písemně (kontakty na stránkách školy nebo prostřednictvím schránek důvěry v budově školy).

Školní poradenské pracoviště je v úzké spolupráci s vedením školy – ředitel školy Mgr. Vlastimil Špinka, zástupce ředitele pro 1. stupeň – Mgr. Dana Havlasová, Mgr. Martina Radoňová a zástupce pro 2. stupeň – Mgr. Jana Seibertová.

5 SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ

Pro volbu způsobu šetření a řešení šikany je zásadní vyhodnocení závažnosti situace. Škola musí nejprve posoudit a odhadnout závažnost šikany. Po vyhodnocení závažnosti situace a dále v průběhu celého šetření škola musí zvažovat, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit, nebo zdali požádá o pomoc zvenčí (např. pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, neziskovou organizaci).

a) Scénář vyšetřování počáteční šikany:

Pracovník, který pozoruje šikanu nebo na ni byl upozorněn, je povinen:

1. Oznamit své podezření vedení školy, školnímu metodikovi prevence, výchovnému poradci, třídnímu učiteli, konzultovat další postup, dohodnout se, kdo povede vyšetřování.
2. Kvalifikovaně odhadnout stadium a formu šikany.
3. vést rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi.
4. Nalézt vhodné svědky.
5. Vyslechnout (individuální rozhovor) co nejvíce nezaujatých svědků – spolužáků, těch, co na šikanu upozornili, důležité věci si zapisovat, je zejména důležité získat odpovědi na následující otázky:
 - Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?
 - Kdo je agresorem, kolik agresorů je. Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?
 - Co, kdy, kde, a jak dělali agresori obětím?
 - K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
 - Jak dlouho šikana trvá?
6. Zajištění ochrany oběti.
7. Předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
 - b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).
8. Realizace vhodné metody:
 - a) metoda usmíření;
 - b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči)
9. Třídní hodina:
 - a) efekt metody usmíření;
 - b) oznámení potrestání agresorů.
10. Rozhovor s rodiči oběti.

11. Třídní schůzka.

12. Práce s celou třídou.

b) Scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy;
4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi;
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře);
6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům

C. Vyšetřování

7. rozhovor s obětí a informátory;
8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků;
9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)

D. Náprava

11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

c) Výchovná opatření a další opatření po vyšetření šikany

- svolání „komise“ (vedení školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, případně další učitelé) – ta situaci posoudí, navrhne postup vůči oběti, agresorovi i třídě,
- pozvat k jednání rodiče agresorů – seznámit se situací, sdělit navrhovaná opatření, požádat o spolupráci,
- pozvat rodiče obětí – sdělit výsledky šetření, domluvit se na opatřeních, navrhnout řešení (terapie, organizační opatření,...),
- pracovat s agresorem, případně zprostředkování péče např. v PPP, SVP, u jiných odborníků – klinického psychologa, psychiatra, psychoterapeuta,
- pracovat s kolektivem třídy,

- na třídní schůzce informovat o postizích a dalších formách ošetření třídy – zvýšený dozor, další práce s třídou – programy PPP, SVP, práce s pravidly třídy, monitoring třídy,
- seznámit s výsledky učitelů, zapojení ostatních učitelů do dalších forem ošetření třídy (zvýšený dohled, monitoring třídy, nadstandartní úkoly, různě vyplněné přestávky,...).

Doporučený postup pro pedagogické pracovníky při podezření na výskyt šikany ze strany žáků na osobu z řad pedagogických pracovníků

1. Oznámit své podezření vedení školy, školnímu metodikovi prevence, výchovnému poradci.
2. Kvalifikovaně odhadnout stadium a formu šikany.
3. vést rozhovor s obětí, krizová intervence.
4. Nalézt vhodné svědky.
5. Vyslechnout (individuální rozhovor) co nejvíce nezaujatých svědků.
6. Zajištění ochrany oběti.
7. Rozhovor s agresory.
8. Výchovná komise a nastavení výchovných opatření ze strany školy.
9. Následný monitoring třídy, která je s případem spjata.
10. Práce s celou třídou.
11. Možnost dlouhodobější péče pro oběť u školního psychologa.

6 PRIMÁRNÍ PREVENCE V TŘÍDNÍCH HODINÁCH

Na prvním stupni jsou základem primární prevence vyučovací hodiny, zejména prvouka, přírodověda či vlastivěda, kde má třídní učitel prostor k řešení různých záležitostí týkajících se celé třídy a primární prevence.

Na druhém stupni jsou základem primární prevence vyučovací hodiny, zejména výchova ke zdraví či výchova k občanství, kde má třídní učitel prostor k řešení různých záležitostí týkajících se celé třídy a primární prevence. V případě, že předmět vyučuje jiný vyučující, je v úzkém kontaktu s třídním učitelem.

Od školního roku 2016/2017 jsou na 2. stupni zavedeny také třídnické hodiny, které probíhají v intervalu 6x do roka. Třídnické hodiny mají ustálenou strukturu, v jednotlivých třídnických hodinách je dán i prostor pro vyjádření žáků a práci třídního učitele s kolektivem dle jeho představ a potřeb, třídní učitelé zvou do hodin i odborníky, pokud potřebují pracovat se třídou

na tématech, která jsou v danou situaci ve třídě nutná a potřebná. Na přípravě cílených programů se velmi často podílí i školní psychologka, výchovné poradkyně, školní metodik primární prevence a oslovení odborníci.

Žáci nacvičují komunikaci, učí se vyjadřovat své pocity, poznávají sami sebe, rozeznávají životní hodnoty, učí se bránit manipulativnímu vlivu. Toto vše přispívá ke zlepšení sebepoznání, vztahů mezi žáky a rodiči, k vytvoření dobrého klimatu ve škole a k předcházení rizikovému chování.

Pozornost preventivním tématům věnují všichni učitelé, vychovatelé i asistenti pedagoga. Chování žáků sledujeme, při řešení přestupků dáváme přednost vysvětlování, motivaci apod. Chování žáků a porušování řádu školy řeší převážně třídní učitelé s výchovnou poradkyní, se zástupkyní ředitele, ŠMP a ŠP, v těžším případě s ředitelem školy či s Odborem sociálně právní ochrany dětí. V této cestě chceme pokračovat i v budoucnu.

7 PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE

Téma prevence šikanování je zapracováno do jednotlivých předmětů. Učitelé se soustředí na rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky, pracují s pravidly třídy a dynamikou třídního kolektivu, spoluvytvářejí bezpečné prostředí školy.

Cíle:

- předcházet šikaně – jejím projevům, stádiím a formám
- předcházet projevům xenofobie, rasismu a antisemitismu
- vyvracet předsudky a pěstovat úctu k životu
- posilovat a rozvíjet zdravé vztahy mezi vrstevníky
- zajistit bezpečnost žáků o přestávkách (dozorem), případně dle možností i skrytých místech školy
- účinně a profesionálně postupovat při rozpoznání šikany v souladu s pokyny MŠMT
- šířit pravdivé informace a extremistických organizací, nebezpečných ideologií, sektách a náboženstvích

Ukazatele úspěchu:

- mezi žáky nebují šikana (neobjevují se pokročilá stadia)
- žáci mají zdravé sebevědomí a pozitivní přístup k ostatním
- žáci samostatně myslí, rozhodují se, otevřeně říkají svůj názor, jsou tolerantní

- žáci mají zájem účastnit se společných akcí třídy, výletů, exkurzí, třídnických hodin, mají zájem a potřebu pospolitosti třídy
- na půdě školy panuje důvěrná a bezpečná atmosféra
- žáci jeví zájem o návštěvy odborníků, jsou ochotni řešit své konflikty dohodou, či pod vedením pedagogických pracovníků, případně využívají schránku důvěry

8 PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH MIMO VYUČOVÁNÍ

Základní škola provádí prevenci o přestávkách a při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina).

Žáci mají možnost využívat schránku důvěry, konzultace výchovných poradkyň a metodiků prevence, školní psycholožky.

9 OCHRANNÝ REŽIM

Interní zdroje

- školní řád,
- účinné dohledy učitelů,
- krizové plány, jak postupovat při podezření nebo při výskytu šikany
- výchovná a kázeňská opatření lze podle závažnosti tohoto porušení žákovi uložit:
 - napomenutí třídního učitele,
 - důtku třídního učitele,
 - důtku ředitele školy,
 - snížení známky z chování.

Výchovná opatření se udělují za:

- nevhodné chování ke spolužákům, zaměstnancům školy a ostatním při akcích školy
- vulgární chování,
- agresivita, násilí,
- šikana včetně kyberšikany,
- xenofobie, rasismus, intolerance a antisemitismus,
- nevhodné chování se sexuálním podtextem.

10 SPOLUPRÁCE S RODIČI

Pravidelné informace o prospěchu a chování žáků jsou rodičům podávány na rodičovských schůzkách. Informace ohledně systému vzdělávání, učebních plánů, osnovách, metodách výuky, způsobech hodnocení, pomůckách apod. mohou rodiče přijít diskutovat s našimi pedagogy každé první pondělí v měsíci.

O plánovaných opatřeních jsou rodiče vždy dopředu informováni písemně, popř. telefonicky. Akutní výskyty sociálně patologických jevů řeší škola s rodiči okamžitě, doplňuje je zápisem z jednání a vždy nabídne rodičům vhodné poradenství.

11 ŠKOLNÍ PORADENSKÉ SLUŽBY

Jméno školního metodika prevence pro 1. stupeň	Mgr. Jan Froněk
Telefon	313 105 250
E-mail	fronek@zsvaclavahavla.cz

Jméno školního metodika prevence pro 2. stupeň	Mgr. Andrea Vávrová
Telefon	313 105 275
E-mail	vavrova@zsvaclavahavla.cz

Jméno výchovného poradce	Mgr. Jolana Břízová
Telefon	313 105 223
E-mail	brizova@zsvaclavahavla.cz

Jméno školního psychologa	Mgr. Pavla Kaňkovská
Telefon	313 105 251
E-mail	kankovska@zsvaclavahavla.cz

Jméno speciálního pedagoga a koordinátora inkluze	Mgr. Magdaléna Veverková
Telefon	313 105 233
E-mail	veverkova@zsvaclavahavla.cz

12 SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI

- Město Poděbrady – zřizovatel
- Pedagogicko-psychologická poradna Nymburk
- Speciálně pedagogické centrum Poděbrady
- OSPOD
- Policie ČR
- Městská policie
- Dům dětí a mládeže
- projekt „Nenech to být“ - internetový systém a mobilní aplikace bojující proti šikaně a vylučování z kolektivu na školách po celé ČR. S podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy přinášíme efektivní způsob odhalování těchto problémů ještě v jejich zárodku. To vše za spolupráce s Pedagogicko-psychologickou poradnou Brno a Linkou bezpečí.

13 VZTAHY SE ŠKOLAMI V OKOLÍ

Naše škola spolupracuje se Speciální základní školou v Poděbradech. Žáci 7. ročníku dochází v rámci projektu Setkání do zmíněné školy, kde spolupracují.